Intryck från Sydafrika:

Förtryck och segregation

BOSTADSLÄNDET i Sydafrika kan man med gott vilja undvika att se; det i detalj gående, strängt upprätthållna särhållandet av vita och icke-vita måste falla varje resande i ögonen. Även den som sett sydstaterna i USA finner sig här stå inför någonting nytt; skärpan i segregationen är så ojämförligt större. Jag skall i detta sammanhang inte gå in på lagstiftningen, utan blott på vad vi ser och från alla håll får höra. Överallt möter de skyltar som förkunnar raskilnaden som princip. "Endast för européer", "För icke vita", "Asiater", "Inföddа". Skilda kommunikationsmedel, icke bara skilda platser, utan skilda vagnar på järnvägarna, skilda bussar, endast Kap utgör ett undantag, ty här får tills vidare medlemmar av olika raser åka i samma buss. Skilda in- och utgångar, skilda platser för förvaring av resgods, skilda näringsställen på stationerna liksom överallt annars (bland ingenting alls för icke-vita), avbalkningar på postkontoren, som skall hindra varje beröring. Teatrar och biografer för vita — andra och naturligtvis sämre biografer, praktiskt taget aldrig en teater, för de undertrycka raserna. Ingen sport drives gemensamt, bänkarna på promenaderna är reserverade för de vita, hissarna får i regel begagnas blott av de vita, och vi ser indier och negrer marschera åtta eller tio trappor för att inte besudla hissarna — som naturligtvis genomgående betjänas av de orena raserna. Zoologiska trädgården i Johannesburg är öppen för alla, en inkonsekvens som stundtals förenlar klagomål och krav på skilda besökstimmar. I den ringa omfattning som icke-vita får studera till läkare vid sidan av de vita måste de på sitt ur undervisningssalen om en sjuk vit förevisas eller om en död vit obduceras; de svarta läkarna får lova att under inga förhållanden undersöka en vit kvinna.

Allt detta har blivit naturligt, odiskutabelt. Man tar inte vanan i hand, äter inte tillsammans, pratar inte. I mitten av december annonserar dr Malan i ett tal i Stellenbosch att de svåra missförhållanden som framträtt vid universitet Witwatersrand i Johannesburg och universitetet i Kapstaden, där icke vita är tillåtna, gör det nödvändigt att avskilja dessa studenter (363 av 7,600). Jag frågar en minister vilka missförhållanden det gäller. Svaret blir: "Ni förstår, när de går på föreläsningar tillsammans börjar de ibland att äta och roa sig (tea and play) tillsammans." Efter det svaret menar han tydligen att jag måste förstå hur obygglgt det är ställt. En annan av landets poli-

Från mönsterstaden Zwelitsa.

tiska ledare talar om hur otäckt det är med de gemensamma barnerna i Kap. "Jag kan vakna i det bästa humör, tolerant och redo att omfamna hela världen, och så kommer jag i en av dessa bussar och blir ledsen och arg för hela dagen." Hur skall man kunna vara i närheten av dessa underlägsna värelser, som till på köpet är snuskiga och av naturen illaluktande?

Jo, på ett ställe går det bra: i hemmen. Nästan allt tjänstefolk är av de lägre raserna. De lagar maten, bjuder på kaffe på sängen, bäddar, sköter om barnen. Därför ser man ofta svarta på badställnderna, fast inte i vattnet, de vaktar de vita ungarna, som får bada. Den uppenbart tjänande ställningen är här, som på många andra områden, ett sätt, den suddar ut svårtan eller brunheten.

Segregationen är det främsta tecknet på förtrycket, ty allt det bättre reserveras för de vita. Men det saknas inte andra, för var och en påtagliga tecken. Vi ser i Johannesburg poliarazzior på gatan, då svarta undersöks för att man skall kontrollera att de är försedda med alla erforderliga pass och inte bär vapen och sedan avföra till det fängelse där 300 till 400 hamnar varje kväll. Vi ser svarta med handbojor föra genom gatorna. Vi läser i tidningarna — det finns några tidningar som i sådana detaljer säger ifrån — att överfull på svarts bedrivs som ett slags förlustelse efter nattrreggarna av unga vita lynlar, vi läser om straffen för polistortyr och svår misshandel (bötor eller någon vecka fängelse). Vi ser att de svarta är rädda, alltid vikor undan, är ödmjuka och älngiet tacksamma för varje vänlighet.

Det är självfallet att konventioner av detta slag uppmuntrar hänsynslöshet och brutalitet i de "personliga" relationerna. Vita som har att göra med svarta som underlydande eller tjänare ligger sig ofta till med en snäsig eller ryktande ton; ibland blir vanan så övermäktig att de alltid snäser och ryter. På jag vid ett par tillfällen anmärker på slarv eller glömska på hotell och restauranger svarar det att man ju aldrig kan lita på inföddа; det är tydligt att de blir syndabockar för allt. Man uppmanar mig, då jag frågar om dricekspeningsvanorna, att inte ge för mycket till de inföddа; de är "inte vana vid det". Då vi i sällskap med vita av ordinär typ besöker kraaler och ger bort karameller och småsiantar till barnen talas det om hur vi skämmer bort de svarta (som står där i sina trasor).

Ett exempel förtjänar att relateras. I Zwelitsa i Ciskei har staten bygt upp en stad för inföddа, som ständigt åberopas som exempel på hur mycket man gör för deras trevnad och uppryckning: staden ommärna ofta i böcker som något mönstergift, stundom också i objektivt hållna arbeten. Denna stad, avsedd för tusen familjer, är också i mycket

Mapochstammens husmålningar nära Pretoria.

tilltalande; varje familj har två rum och kök och möjlighet att anlägga en liten trädgård utanför. Men trots att staden nu funnits i flera år, saknas vatten och ljus, och hyrorna är så höga (omkring 1 sh. 2 pund i månaden), att en fjärdedel av husen står tomma; en stor textilfabrik i närheten, som varit avsedd att skaffa hyresgäster till Zwelitsa, ger så låga löner (i regel 6 till 8 pund i månaden) att arbetarna inte kan betala hyran i det fina samhället. Denna stad, där de svarta påtås ha stor, självstyrelse, styres i praktiken av en vit "administrator", som då han visade oss omkring upprördde med en lika otro-

Annons.

Pilla upp våningen med ovärderliga sammetsdraperier. Ring så hämta vi. Saltsjöbadsvägen 19 02 80.

Nu börjar som följetong Vilhelm Mobergs

INVANDRARNA

8-sidig extra bilaga

Olivecrona var maktlös

Det kom en liten blind italiensk pojke ända från Italien till professor Olivecrona — men läkarna kunde igenting göra...

Skidlöparen som bad till Gud

om att få vinna Vasaloppet och vann

Bort med småfågeljägarna

Yngve Flyckt slår nären i bordet.

Folke Olhagen:

Min bror uppfann Novisen.

Drottning Elizabeth:

Stoppa lägnerna om mej.

SM i pimpelfiske

PRENUMERERA

— så kommer tidningen hem i Er brevlåda varje torsdag.

Helår 22:50, halvår 11:75 o. kvartal 6:25.

ÅRET RUNT

hetsfullhet som värnar undertryckningen. Då jag ombads att göra några intervjuuttalanden i radion ville jag bland annat betona att jag tänkte tala med representanter för "alla rasgrupper" i Sydafrika. Det går inte an, förklarade man förvånad; här får det inte vara tal om raser och rasmotsättningar. Efter en debatt, till vilken chefen inkallades, fick jag lov att säga att jag skulle tala med medlemmar av "every section om the community": "då förstår man ändå vad ni menar", sades det. — Sedan jag förgäves sökt att få ett exemplar av antikommunistlagen (den viktigaste frihetsbegränsande lagen) på statens informationsbyrå anden det mig att jag kunde få erforderliga upplysningar hos säkerhetspolisen, alltså den politiska polisen. Jag fann där samma miljö som i Tyskland för tjugu år sedan: karlar vid skrivborden i uniform, med ett utseende av välträndad hårdhet och fräckhet. Sedan jag åhört en längre föreläsning om lagens vilsigneleer had jag att återigen få texten. Nej, den fanns endast i några få exemplar. Vill ni att jag i min tidning skall skriva att jag varken på statens informationsbyrå eller hos polisen kan få en officiell lagtext? — på den frågan kom verkligen papperet frams.

HERBERT TINGSTEN

MÄNNISKAN OCH DJUREN

Under signaturen *Morus* följer sig en tyak doktor vid namn Richard Lewinsohn. Han är tydligen en herre med aptit på det mesta, till professionen både läkare och statsvetenskapsman, dessutom författare till en ambitiös populär bok av zoologisk art, nu översatt till svenska (*Alla tiders djur*, KF:s förlag, 19 kr.). Den svenska upplagans titel är ovanligt misslyckad. Denna bok är en djurhistoria av ganska originell typ. Dess väsentliga tema är människans förhållande till djuren, från tidernas gryning; dessförinnan har Morus-Lewinsohn i en anabbakin avverkat djurrikets egen äldsta historia på jordklotet. Han berättar, rappt och levande, om tamdjur och heliga djur, jakt och fiske, djuren i litteratur och konst, i forskning och allmänna föreställningar från paleolitisk tid till nutid. Längs stycken utvidgas framställningen till en den zoologiska vetenskapens historia: slutkapitlen tar upp allturliga och intrikata frågor om de animala produkternas roll i modern ekonomi och industri.

I sitt aktningsvärda begär att omspänna allt är väl denna kulturhistoria lftet fladdrig i konturerna, och där finns några rätt klena partier. Men det mesta förfaller riktigt och tankeväckande. Boken kan rekommenderas som angenäm, inte minst därför att den är utmärkt illustrerad och stilen bara undantagsvis förfaller till den heliga plattheten som i populära sammanhang brukar anses gå direkt till läsarens hjärta. Översättarna, inte författaren, torde böra lastas för den märkliga uppgiften s. 136 (upprepad s. 148) om pingviner på Newfoundland; här menas väl lundgarfåglar.

STEN LINDROTH

DÖDENS LEKAR

TVA BARN leker med döden i *François Boyers* roman *Förbjudna lekar* (Bokförlaget Bonnier, 8:50). De dansar med hundlik, smeker drunknade grävlingar och mördar småfågla för att resa stulna kruxifix över dem. Naturligtvis är sådana lekar förbjudna av de vuxna, men i Boyers skildring blir lekarna också en grotesk och hårt dragande bild av de vuxnas verklighet. Det är kriget som skildras i detta kusligt förvirrade och förminskade perspektiv, och författaren når med sin intrigmässt och objektiva konst stark verkan.

Ur 1940 års vårld skär författaren med perfekt konstnärlig beräkning ut ett litet stycke franskjord på sidan om flyktingvägarna, där två granngårdar ligger i strid om en krippa gräs eller en rädningsmedali och där någon ligger och dör utan medlidande. Kulorna när inte bli, men likgiltigheten friäter inifrån. Till en av gårdarna kommer en liten spilira från flyktingkolonnerna, sexåringen Paulette, som har sett sin mor och sin far, människor och djur stupa under flygplanens eld, under Den Stora Vargens bett, och lämnas kvar vid vägen. Gårdens tioåriga ville gärna en av älvbelåtenhet av annan art sälla sig; jag kände mig bygglig därför att jag skakade hand, gav hederliga dricksepengar och i det hela upptridde som en människa. Denna billiga godhetskänsla fann jag hos en del relativt toleranta sydafrikaner ha blivit en kronisk åkomma. Lika kronisk som tendensen att — trots alla goda föresatser — i varje fal som en inföding begär spära något för inföndingar utmärkande. På det sättet växer den personliga tarvligheten i det sociala systemets mylla.

Vid några tillfällen fick jag också personlig kontakt med de frihetsbegränningar och den hemlighoppfull fantasikraft, oavtrubbad lust.

"Förbjudna lekar" skrevs först som film och har efter den litterära framgången också blivit en film, som konstnärligt närmast lär överträffa romanen. Detta är glädjande, eftersom man önskar bokens varma hudskap och egenartade fantasier så vid spridning som möjligt. Men romanen gör inte intryck av filmscenarie: den är ett självständigt litterärt verk med fast och balanserad form. De öppna och hemliga sidoblickarna på filmen visar sig här för en gångs skull i ökad stilistisk disciplin, klarhet, koncentration och visionär skärpa. Det avskurna synfältet ligger hela tiden som under ett förmoglas, där de minsta kryppen syns tydligast. Själva denna objektiva form är genomglödgad av det flammande medlidande som har fött så starka och slående synser.

INGRID ARVIDSSON

Ökad fredstjänstgöring aktuell för reservare

Utrymme finns för en ökning av tjänstgöringsskyldigheten i fred för personal på reservstat, anser civilförvaltningen, som granskat det nya förslaget till reservstat för armén. Ökningen, som anses vara möjlig även mot bakgrunden av den föreslagna regleringen av reservstatens löne- och pensionsförmåner, skulle göra vederbörande mer skickad att fullgöra sina uppgifter i krig, säger ämbetsverket.

Man ifrågasätter även om inte en ytterligare beskärning av antalet befattningar vore möjlig — utredningsmannen har föreslagit 242 mot nuvarande 319. Då reservstaten i varje fall beträffande kompanioffiersgraden främst syftar att täcka behovet av kvalificerat befäl vid stridande förband, ifrågasättes vidare om det ej bör anges att av antalet befattningar endast en mindre del får avsin för personal i stabs- och förvaltningstjänst.

Imponerande revynummer

KONSTREVY har tidigare av en elak kritik ibland karaktäriserats som forum för hiska skönandae i tjänst hos en halvt passerad konstnärsjunta. Men under det gångna året har revyn sannerligen i ord och bild uttryckligt genlevit sådant tal. De fyra numren har i en frisk och fräsch layout och med biheållande av den gamla fina illustrationstraditionen presenterat ett aktuellt och varierat artikelmaterial. Det senast utkomna dubbelhäftet, med vilket Tage Nilsson lämnar chefskapet för tidskriften, har blivit en verklig fullträff. Knappast någon av tiotalet artiklar, som det drygt 60-sidiga numret rymmer, är omgivererad eller likgiltig. I det följande kan innehållet blott stickprova och dela antydas.

En fantasiggande spetlöppning ger Bengt Häger med sin entusiastiska skildring av det nya estastiska dammuseet på Operan. Samlingarna, som saknar motstycke i Västerländer, har skänkts av den märklige svenske forskningsresanden, teatermannen och konstsamlaren Rolf de Maré. Den rika kollektionen av dansmasker och dräkter från främmande exotiska trakter ger en sällsamt levande konkret med uträdlig myt och överförindad hovkultur. Konstrevynumret förtsätter med italienskt, franskt och svenskt i skön blandning. Mästerfotografen Lennart Olson presenterar på ett hildupslag den venetianske glaskonstnären Venini. Bo Lindwall recensrar ingående Delacroix' dagbok, och Jan Rumqvist gör i sin debutuppsats med ett slags strukturanalys en ambitiös djupbdning av den spirituelle, men yttigt elegante Raoul Dufy, till vars minnesutställning i Musée d'Art Moderne i somras hela det Paris "man talar om" vallfärdade. Endre Nemes Valandesbrever i Göteborg har hedrats med två betraktelser, den ena hängivet apologetisk av Teddy Brunius, den andra mer kyligt avvaktande av Kjell Hjern. I en enquête får vidare ett antal konstnärer tillfälle att vädra sina aggressioner gentemot kritikerna — kannibalerna, som genom ätande tillägnar sig offrets kraft eller får makt över dess själ, för att citera en av de utövande.

Någon debattdning var aldrig den "gamla fina" Konstrevy, men den nya, fräna konstrevyn darvar inte på manschetten i det avseendet. I artikeln "Den blå tuppen — en studie i konstfrämjande" avfyrar Teddy Brunius en bloftrisant projektil mot Konstfrämjandets kompolitik i avsikt att "få en auktoritativ och effektivt uppbyggd organisation att besinna vilka medel som är lämpliga och vilka som är olämpliga, då man vill förverkliga programmet Konsten åt folket". Med sannolik skicklighet får författaren med rätt eller orätt Konstfrämjandets högsta ledning att framstå som okunnig, oeuterlig, hyckelande och cynisk. Det vore orätt mot den presumptive läsaren att närmare förråda artikelns uppläggning. Vare nog sagt att den synbarligen tagit luften ur konstfrämjandedirektören Bror Elfve, en annars mycket slipad debattör. Hans replik är ovanligt spasmodisk.

SVEN LOVÉN

KVITTER BÖR UNDVIKAS VID HELGSMÅLSRINGNING

På Radiotjänst samlades på fredagen ett 30-tal ombud från alla Sveriges hörn till den årliga konferens som i år hålls för femtonde gången. Konferensen leds av radiochefen Elof Ehnmark och avser att ge ombuden information, främst i ekonomiska och tekniska ting, och stärka kontakterna mellan dem och Stockholmspersonalen.

Som ett led i dessa strävanden på A 1, föredragsavdelningen vid välkomnades ombuden av intendent Carl-Ake Wadsten med ett litet rött pärmbokhäfte, kallat "Vart ska jag vända mig?" Där kan inhämtas allt om Radiotjänst, dess lokaler, administrativa uppbyggnad, inspelningsteknik, allmänna principer, ansvarsgo tjänstemän, telefonnummer — kort sagt allt. Bl. a. får ombuden veta att "provläsning är obligatorisk för upplåsare (utom för författare, som dock i egel intresse bör underkasta sig sådan)." I underhållningsprogrammen är inslagen från landsbygden alltför få, påpekas det — en större aktivitet från ombudens sida är, där önskvärd.

För inspelning av helgmålsringning meddelas anggrarna regler; försök att placera mikrofonen så att ej fågelkvitter kommer med.

På fördagen förs ombuden runt till alla Radiotjänsts lokaler i Stockholm, får studiera inspelningsteknik.

Sju utreder högertrafiken

Frågan om övergång till högertrafik kommer nu att utredas. Regeringen bemyndigade i fredagens konsejl kommunikationsminister Sven Andersson att tillkalla sju sakkunniga.

Ordförande i kommittén blir generaldirektör N. T. Löwbeer i patentverket. De sakkunniga utses efter parlamentariska grunder, och de olika partierna blir alltså representerade i utredningen.

Direktiven till utredningen är klara, men, offentliggörs inte förrän man fått veta att samtliga accepterar utredningsuppdraget. Det är riksdagen som begärt ny utredning om högertrafiken.

N. T. Löwbeer

Norrmalms LIVSMEDEL

RÄTTELSE

Priset på

Solvargens blodapelsiner

"MORO" kg 2:10

"SANGUINELLI" kg 1:75

Tyvärr har i gårdagens spaltannons fel pris angivits för "Moro"-apelsiner.

Norrmalms livsmedel

Tel. 34 05 40

En ulster av rang

när kylan nu satt in...

Stil, värme och trivsel är egenskaper, som gör den vinterulster av rang från Klädfabriken, Ni behöver nu, när kylan satt in. Bekvämast av dem alla för Er vintervardag och för resebruk är modellen här på bilden i strikt ulsterstil — ett plagg Ni bekvämt kan röra Er i och där Ni har vidden klädsamt innchållen av en ryggsäck. Den kostar..... 225:—

— en ulster från RANG som Ni måste prova hos NK på Herrsidan, 2 tr.

H:b Nordiska Kompaniet

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.